

Suomalaisen asevelvollisuuden kiistanalainen alkutaival Sotalaitospoliitiikan ja mieskansalaisuuden historiaa, 1917–1932

FT Anders Ahlbäck

Historieämnet vid Åbo Akademi

anders.ahlback@abo.fi

Mieskansalaisuuden militarisointi

- Suomalaisen yhteiskunnan militarisointi 1917–
- Kotimaisen sotilasperinteen heikkous
- Sotalaitoskysymys <> mieskansalaisuuden uudelleenmäärittely
 - Vallankumousten aika Euroopassa
- Yksimielisyys: sotilaskasvatus ja sotilaselämä muovaavat nuoren miehen – mutta miten?

Asevelvollisuuden aatehistoriaa 1.

- **Autoritaarinen/nationalistis-konservatiivinen perinne:**
 - Preussi, Itävalta, Venäjä...
 - “Aseistetun kansan” valjastus vallanpitäjien kontrollin alaiseksi – *ilman* poliitisia myönnytyksiä
 - Kaaderiarmeija: ”Kansakunnan koulu” & ”Miesten koulu”

Asevelvollisuuden aatehistoriaa 2.

- **Tasavaltalainen/liberaali/sosialistinen perinne:**
 - “Seisovien armeijoiden” kritiikkiä: taantumusta, räökkäystä, **poliittisesti ja moraalisesti vaarallisia**
 - Kansalaismiliisi:
 - demokraattinen ja republikaaninen ”kansanarmeija” jolla ei voisi sortaa omaa kansaa
 - perusta siviiliyhteiskunnassa ja paikallisyhteisöissä
 - Kansalaisuuden ja miehekkyuden koulu; opetti vapaus- ja oikeustajua

Sotalaitoskysymys ja politisoidut mieskuvat

Maalaisliitto

- Suomalaiset (talonpojat) luonnostaan hyviä mutta uppiniskaisia sotureita
- Suojeluskunnat ihanteena: lyhyt koulutus riittää kun isänmaallisuus innoittaa
- Mekaaninen “Preussilainen kuri” ja pitkä palvelus **heikentää** taistelutahtoa
- yhteneväinen maataan omistavan vapaan talonpojan isäntä-mieheyden kanssa

Sosiaalidemokraatit

- Huoli: kuinka **helposti** nuoriin työläismiehiin voi vaikuttaa
- ”Kunnollisen” työläisen ihanteelle kasarmi näyttäytyi **moraalisena ja poliittisena uhkana**
- Miehet eivät ole luonnostaan taistelijoita, vaan sotilaskoulutus **tekee** heistä tappajia
- Miliisisotilas tiiviimmin kiinni siviiliyhteiskunnan arvoissa

Porvarillinen armeijakritiikki

- Mieskuva: 21-vuotias mies herkässä kehitysvaiheessa ja vaikutuksille altis
 - ”Monet äidit ja isät ovat kauhuissaan siitä, missä henkisessä ja fyysisessä kunnossa poika palaa kotiin.”
- Kärjekästä palvelusolojen kritiikkiä vasemmalta oikealle:
 - Ränsistyneet kasarmit
 - Huono lääkehuolto
 - Alkoholin väärinkäyttö
 - Tapaturmat ja itsemurhat
 - Kavallukset
 - Päälystön häikälemättömyys ja välinpitämättömyys
 - Asevelvollisten nöyryyttäminen, halventavat rangaistukset, räökkäykset

Kaaderiarmeija – suomalaismiehen kurinalaistaminen?

- **Sotilasjohdon** argumentit:
 - Miliisi epäkäytännöllinen Suomen oloissa
 - Modernissa sodassa into ja tahto eivät riitä
 - **“Miespoliittisia”** selityksiä:
 - Punakaartit tuoreessa muistissa
 - Kaaderiarmeija lupasi kurinalaistaa alaluokan kapinallisia nuoria miehiä
 - Keskiluokkainen miesihanne: itsehillinnän kautta yhdistyvät tarmokkuus *ja* kurinalaisuus
 - Nuoren miehen kehitys nähtiin vaikeana kehityskulkuna; tarvittiin ohjausta, luonteenkasvatusta, itsekuria
-

“Valitettava välttämättömyys”

- Yhteiskunnan valtavirrassa **varauksellisuutta ja epäilystä** vakinaista armeijaa kohtaan
- Eduskunnassa: kaaderiarmeija ”valitettava välttämättömyys”

”Me olemme kyllä täysin tietoisia siitä, mitä tällainen kasarmielämä maalaisnuorisoon vaikuuttaa, mutta me tiedämme myös, että me tällä kertaa emme voi elää täällä itsenäisenä valtiona, ellei meillä ole tällaista kasarmielämää.”
Simson Pilikka (ml) 1922

”Moderni” mieskansalaisuus?

- **Kaaderiarmeija**; Kurinalainen, eliitin kontrolloima, teollistumiseen sopeutettu ”moderni” mieskansalaisuus?
 - “mieheyden täytyy muuttua, ja armeija tuottaa tämän muutoksen”
- **Miliisi**; tasavaltalainen ja kansallisromanttinen utopia?
 - “Ikkiaikainen suomalainen maskuliinisuus ei kaipaa muutosta vaan itsemääräämisoikeutta”
- **Miliisi toisenlaisen modernisaation utopia**
 - työläismiehen kehityspotentiaali kaipaa oikeanlaista ohjausta, on helposti tukahdutettavissa
 - Miehen paikka on työssä ja perheessä, muu epätervettä, vain sota riittävä syy poistaa hänet sieltä

Kohti rivien sulkeutumista

- Tannerin hallitus 1926
 - Elintason nousu
 - Mäntsälän kapina 1932
 - Sotilaskouluttajien ammatimaistuminen
 - **toinen maailmansota**
- **“miesten koulu”**

Kiitos!

Anders Ahlbäck: *Soldiering and the Making of Finnish Manhood* (2011)

www.doria.fi

aahlback@abo.fi